

89. KÁROLYI MIHÁLY VÁMBÉRY RUSZTEMHEZ

(Párizs, 1947. december 15.)

Tisztelt Követ Úr, kedves Barátom,

Köszönettel megkaptam december 3-i leveledet.¹ Illés Artúr barátom kéziratát rövidesen lefordíttatjuk angolra, és az angol szöveget majd elküldöm Neked.²

Egyben újabb kéréssel fordulok Hozzád. Georgia Lloyd³ levelet írt nekem, amelyben kéri, hogy Schwimmer Rózsán segítsék, mert súlyos beteg és nagyon nehéz helyzetben van. Miután én innen nem tudok rajta segíteni, nagyon kérek, hogy tegyél meg minden lehetőt érdekében.⁴

Az UNESCO-konferenciáról megkaptam Ferenczi jelentéseit. Nagy érdeklődéssel olvastam azokat.

Ami az illetmények rendezését illeti, éppen itt tartózkodik Kibédy⁵ tanácsos a Külügyminisztériumból, hogy az ügyet felülvizsgálja. Sajnos, nem sok remény van arra, hogy a hozott intézkedéseken változtassanak. Remélem azonban, hogy ez még nem az utolsó elhangzott szó ebben az ügyben.

Remélem megkaptad hosszú leveletem. Nagyon szeretném, ha mihamarabb válaszolnál rá.⁶

Feleségednek kézcsókomat és üdvözetemet küldöm.

Feleséggel és leánnyal együtt Mindkettőtöket meleg barátsággal ölel

Károlyi

Egy angol cím jobb lenne. Újabb levelet csak egy ilyen cím beküldése után meneszthetek.

MOL. XIX Kgy. 30. doboz (eredeti)

¹ Vámbéry levelét nem ismerjük.

² Nem tudjuk, milyen kézíratról van szó. Illés Artúr (1878–1962), a tanácsköztársaság egykori közellátási népbiztosa, szövetkezeti szakember, az 1920-as években Párizsban a kommunista *Párisi Munkás* szerkesztője, 1927-ben kiutasították, majd 1933-ban visszatért. Párizsban élt, részt vett az ellenállásban, a 2. világháború után dolgozott az ENSZ-nek és a magyar követségnek. 1950 elején megtagadta, hogy „jelentéstételre” Budapestre utazzon, ezzel kapcsolata a követséggel megszakadt. Párizsban az UNESCO munkatársa volt.

³ Ismert amerikai feminista-pacifista.

⁴ 1947. december 23-án Vámbéry utasította a New York-i konzult, diszkrétan vizsgálja meg, mit lehet tenni Schwimmer ügyében.

⁵ Kibédy Albert miniszteri tanácsos 1948 végéig gazdasági területen volt vezető beosztásban a Külügyminisztériumban.

⁶ Károlynak ezt a levelét nem ismerjük.

90. MOLNÁR ERIK KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1947. december 17.)

Elnök Úr, tisztelt Barátom,

Ezúttal is mentegetőzéssel kell kezdenem amiatt, hogy leveleidre oly késedelmesen felelek, hogy egyszerre, mint ezúttal, öt leveled vár megválaszolásra.

A késedelem oka most is rendkívüli elfoglaltságom volt, melyet ezúttal a külföldi látogatások még csak fokoztak. Az utóbbi körülmény indokolja azt is, hogy válaszómat igyekszem rövidre fogni. Ezt megkönnyíti Révai barátunk levele,¹ aki mint írod, a magyar bel- és külpolitika összefüggéseinek kifejtésével aggályaidat lényegileg eloszlatta,² s ezenkívül külpolitikánknak gyors kibontakozása, melynek iránya önmagáért beszél.

A francia-magyar kultúregyezmény aláírását a franciák forszírozták. Ma járt nálam az itteni francia követ, aki közölte kormányának azt az elgondolását, hogy az egyezmény januárban kerüljön aláírásra. De ugyanakkor értesültem Tőled Auer tervezett francia kitüntetéséről is. Meg kell mondanom, hogy különösen ilyen körülmények között nem látok okot az egyezmény gyors perfektuálására, sőt elvi magatartásunkat az egyezmény kérdésében is újra megfontolandónak tartom abban az esetben, ha a francia kormány Auer kitüntetéséhez ragaszkodnék. A kérdést az itteni francia követ előtt valószínűleg már holnap felvetem.

Keresni fogom az alkalmat, hogy Szakasits Györgyöt onnan eltávolítsam. Ez persze nem egészen egyszerű dolog. Argentínába akartam küldeni, de ennek útját állja az a meggondolás, hogy a köztársasági spanyol kormánynál akkreditált Szakasits nem alkalmas arra, hogy a Francóval együttérző argentinai kormánynál Magyarországot képviselje. Mindenesetre igyekezni fogok a helyzeten minél előbb segíteni.³

Ami tervbe vett prágai látogatásodat illeti, az volna a kérésem, hogy inkább Budapestről visszatérnedben álljál meg Prágában, hogy így módodban legyen eldönteni, a mi információink alapján a csehszlovák-kérdés legújabb fejleményeivel pontosan megismerkedni. Tudom persze, hogy budapesti utad egyelőre nem aktuális, de előbb-utóbb mégis sor fog rá kerülni. Most itt az a helyzet, hogy a népességcserét január elején a téli időre, illetve technikai és humanitárius szempontokra való hivatkozással fel fogjuk függeszteni, viszont január közepén megindulnak az eddigiek szerint a Csehszlovákiában visszamaradó magyarság helyzetét szabályozó tárgyalások. A kérdésnek ez a megfogalmazása is magában foglalja a fennálló ellentétet, mert csehszlovák részről hivatalosan még mindig ragaszkodnak a nem csehszlovákizált magyar lakosság elköltöztetéséhez. Ugyanakkor kétségtelenül megindult náluk egy fejlődés, mely a megegyezésre kilátást nyújt. Gottwald miniszterelnök például a cseh kommunista párt végrehajtó bizottságának november végi ülésén kijelentette, hogy a magyar kisebbséggel szemben Jugoszlávia követi a helyes politikát. Nem lényegtelen az sem, hogy Jugoszlávia és Románia helyteleníti Csehszlovákia politikáját a magyar kisebbséggel szemben, ha persze határozott fellépésre részükről, az őket Csehszlovákiához fűző viszony következtében, nem is számíthatunk. Emellett elég valószínű az, hogy a tavasszal tartandó parlamenti választások megejtéséig egyik csehszlovák párt sem hajlandó eddigi álláspontját a nyilvánosság előtt feladni. Mi feltétlenül a - tisztességes - megegyezés mellett vagyunk, ami nyilvánvalóan generális kelet-európai érdek.

Helyzetünket a kelet-európai megítélésben kétségtelenül lényegesen megjavítja az a körülmény, hogy ma már a demokratikus fejlődés, a demokratikus úti távolság [sic!] szempontjából több biztosítékot nyújt a népi demokrácia országainak, mint Csehszlovákia, és ez nemcsak magyar vélemény, hanem például a jugoszlávok is így ítélik meg a helyzetet.

A helyzet a disszidenskérdés megítéléséhez is újabb elemekkel gyarapodott az előbbi kérdéssel foglalkozó leveled megírása óta. Itt nemcsak az Auer-féle kitüntetésre gondolok, ami határozott lépést jelent a francia kormány részéről a disszidensek felhasználásának irányában. Lényeges itt főleg az, hogy nálunk határozott fejlődés indult meg a két munkáspárt egyesítése irányában. Az ezzel kapcsolatos propaganda pedig semmi esetre sem mondhat le a jobboldali szocialisták, közöttük éppen Ramadier, Moch, Daniel Mayer kíméletlen leleplezéséről.

Köszönöm gratulációkat külpolitikánk eddigi eredményeihez. Örülök, hogy eljutottam külpolitikai koncepciód realizálásához, amit oly hosszú és fáradtságos munkával készítettél elő. Teljes mértékben tisztában vagyunk azzal, hogy a Te kitarító működésed milyen erőteljes hozzájárulást jelentett e külpolitika megvalósulásához.

A magyar ellenzéknek az a része, amely harcolt Horthy ellen (már amennyire harcolt), és a népi demokráciával is szembehelyezkedik, a „harmadik út” álláspontján van.

És éppen a francia harmadikutasok (Léon Blum és társai) előttdt lévő példája bizonyítja be meggyőzően, hogy harmadik út nincs, hogy a harmadikutasok útja beletorkolt az antidemokratikus-imperialista erők útjába. Ha pedig ez így van, akkor nézetem szerint nem az elnézés, hanem a leleplezés a helyes álláspont velük szemben.

Mende Tibor dolgát meg fogjuk vizsgálni, s ha van rá lehetőség, felhasználjuk.⁵ A Havas útján tett közléseidre külön fogok válaszolni.

Engedd meg, hogy befejezésül megköszönjem jelentéseidet, amelyek a legjobbak, leggazdagabbak, legkimerítőbbek, legjobban felhasználhatók az összes követi jelentések közül. Tudom, hogy mennyi fáradságodba kerül anyagaidnak a megszerzése, s annál jobban méltányoljuk értéküket. Remélem, hogy a helyzet megváltozása nem fogja túlságosan elrontani hírnívűtő forrásaidat és a jövőben is sok tanulságot fogunk tudni jelentéseidből meríteni.

Szívélyesen üdvözöl⁶

MOL XIX Kgy 29. doboz 38. dosszié (eredeti)

¹ L. az V. kötet 370. sz. levelét.

² Ez rábeszélő túlzás, Károlyi megértette Révai szempontjait, de aggályai nem oszlottak el (I. az V. kötet 392. sz. levelét).

³ Szakasits György Párizsban maradt, és csak akkor hívták vissza (1948 nyarán), mikor apja köztársasági elnök lett. Szakasits György 1948. február 16-án apjának írt levelében elpanaszolta, hogy Károlyi őt mellőzi, és noha ő a rangidős, távollétében mégis Erős tanácsost bízza meg helyettesítésével, és kifejezett kérése ellenére is „hajthatatlan maradt”. Nem tudjuk, interveniál-e Szakasits Árpád, de tény, hogy ezután Károlyi 1948. áprilisi és júliusi többhetes távolléte alatt is Szakasits tanácsos töltötte be az ideiglenes ügyvivő feladatkörét. Az is tény, hogy Károlyi, aki addig elég jó viszonyban volt Szakasits Árpáddal, ellenségesen nyilatkozott róla, amikor nem sokkal később utóbbi Tildy utóda lett (I. e kötet 157.sz. levelét). Sz. György fenti levelét az ÁVO Károlyi-dossziéjából ismerjük (ÁSZTL K 747), ami arra mutat, hogy az ÁVO már ekkor figyelte a miniszterelnök-helyettes postáját.

⁴ Mayer ekkor francia munkaügyi miniszter, Jules Moch belügyminiszter. Mayer, mint Ramadier, közelebb állt a „harmadikutasokhoz”. Moch keményvonalas, az amerikai külpolitika híve.

⁵ Mende Tibort nem sokkal később magyar kereskedelmi attasénak nevezték ki Indiába. 1949-ben lemondott állásáról, ismert közgazdasági íróként Nyugaton élt.

⁶ Levelét Molnár Erik kézzel írta, ezért feleslegesnek tartotta aláírni.

91. A. J. P. TAYLOR KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Oxford, 1947. december 23.)

Dear Michael and Catherine,

I am planning to come to a historical Congress which is being held on 1848 from March 30. to April 5. I don't think the Congress will be much good, but it will be an excuse for getting foreign exchange and especially for visiting you. Do you think you could have me and Margaret round about then for a week or so?

I hear there are to be celebrations in Hungary and would much like to be invited to these; but I don't know who to approach and who would pay my fare. I tried to be invited to Yugoslavia again, but did not succeed; I fear Tito has decided to make the iron curtain as reality. Margaret said that the Baron (Hatvany) was organizing the celebrations of 1848. If so please tell me his address.

The new edition of the Habsburg Monarchy¹ is to have illustrations, eight at all. I thought Deák and Koloman Tisza and perhaps Kossuth, though this is rather a large share for Hungary. Can you suggest where I can find good pictures which my publisher would have copied? I wish Black and Yellow sounds as good in English as it does in German; but it would not do. There is much more about Michael in the new edition, I put in all that I did not publish in the New Statesman when he failed to die.²